

Arbeidsmigranten verzuipen in moeras van regels en afspraken na arbeidsongeval

OP WEG NAAR ZELFREDZAAMHEID

Hoe verloren kun je je als arbeidsmigrant voelen als je geen familie om je heen hebt, niet voor je eigen eten kan zorgen vanwege een geamputeerde arm, de taal niet machtig bent, door die taalbarrière niet snapt wat mensen van je verlangen, in de tang zit bij zetbazen en verzuipt in het moeras van regels en afspraken. Dit artikel gaat over Stefan, een Bulgaar die tien jaar geleden als arbeidsmigrant naar Nederland kwam. Vier jaar geleden raakte Stefan betrokken bij een arbeidsongeval. Hij is helaas niet de enige arbeidsmigrant die dat leed beschoren is: onderzoek van de Arbeidsinspectie toont aan dat arbeidsmigranten vaker dan andere werknemers betrokken zijn bij een arbeidsongeval.

Stefan, een arbeidsmigrant die door een arbeidsongeval een arm kwijt raakte, en zijn hersteldeskundige Özlem Adsiz (Tensiz) die op een missie is: Stefan zijn zelfredzaamheid teruggeven.

Omdat Bulgaren veelal noch de taal beheersen, noch snappen hoe het systeem in Nederland werkt, vallen ze helaas al snel ten prooi aan zetbazen. Precies wat Stefan (53) is overkomen. Die zetbazen hebben het werk, wat op zich heel mooi is. En die hebben woningen, wat op zich ook heel mooi is. Dat ze een woning moeten delen en dat slechts één van hen zich mag inschrijven op dat adres, is dan weer minder mooi. Omdat de anderen officieel niet in Nederland wonen, zijn ze namelijk niet ingeschreven in de basisregistratie, hebben ze geen zorgverzekering, geen huisarts, geen postadres. Maar, zolang ze geld kunnen verdienen en geld naar het thuisfront kunnen sturen, gaat het goed. Tot het moment waarop het niet goed gaat.

En dat was het geval bij Stefan. Stefan deelt al vier jaar onder erbarmelijke omstandigheden een woning met zeven andere Bulgaren. Het huis staat op naam van een uitzendbureau dat ook voor werk zorgt. Omdat hij en zijn huisgenoten de Nederlandse taal niet machtig zijn, zijn zij afhankelijk van zetbazen die hun taal spreken en die altijd wel werk voor ze hebben. Het werk is fysiek zwaar, maar betaalt goed.

ARBEIDSONGEVAL IN EEN KAS

We gaan een stukje terug in de tijd, naar eind 2020. Stefan was op dat moment werkzaam in een kas, waar hij verantwoordelijk was voor het bedienen van de apparatuur om grote schaduwdoeken op te hangen, waarmee groente en fruit tegen felle zon worden beschermd. Een paar weken na zijn indiensttreding was hij betrokken bij een arbeidsongeval wat hem uiteindelijk zijn linkerarm heeft gekost. En dan heb ik het alleen nog maar over de fysieke consequentie van het ongeval.

Om het verhaal uit de eerste hand te horen reizen we af naar Stefan die – tot mijn grote verbazing – op de afgesproken tijd niet thuis is. Zijn hersteldeskundige Özlem Adsiz van Tensiz - een herstelgerichte dienstverlener gespecialiseerd in interventies op het gebied van reïntegratie, arbeidsdeskundig advies en herstelcoaching voor medewerkers en slachtoffers van ongevallen met een bi-culturele achtergrond - heeft wel een idee waar hij is, namelijk waar zij hem eigenlijk altijd vandaan plukt als ze een afspraak met hem heeft: in het Turkse café. En ja hoor. Daar zit hij. Thuis kwamen de muren op hem af en hij was gevlucht naar zijn stamcafé om koffie te drinken, een tosti te eten en een potje Rummikub te spelen. We nemen hem mee naar huis, zodat hij rustig zijn verhaal kan vertellen.

Ook al was ik door Özlem op het ergste voorbereid, ik had niet verwacht dat ik het interview in zijn slaapkamer zou moeten afnemen: er was simpelweg geen woonkamer. Özlem en ik mochten gebruikmaken van de enige twee stoelen die het huis rijk is, terwijl Stefan op een van de twee bedden plaatsnam.

VERTRAGING IN HET TRAJECT

“Bij iedere afspraak die ik met hem heb, haal ik hem uit het café waar hij koffie drinkt”, legt Özlem uit. “Het is niet zoals het hoort, maar ik snap hem wel. Nadat zijn huisgenoten ‘s ochtends naar hun werk gaan blijft hij alleen achter. Het lukt hem niet om met één hand zijn eigen boter-

ham te smeren, dus vertrekt hij richting het café waar hij koffie kan krijgen en een tosti. ‘s Avonds kan hij soms met huisgenoten mee-eten. Maar soms ook niet. Dan eet hij een patatje in het café. Omdat de voorschotten niet op tijd binnenkwamen heeft hij zijn advocaat ontslagen, want hij dacht dat zij niet genoeg haar best voor hem deed. En dat terwijl ze volgens mij heel goed was en ook op tijd riepde, maar ze snaptten elkaar niet en er was geen geld voor een tolk. Precies op dat moment werd ik met hem in contact gebracht, maar naar mij wilde hij destijds niet luisteren. Helaas. Want daardoor heeft het hele hersteltraject de nodige vertraging opgelopen.”

Inmiddels heeft Özlem zijn volste vertrouwen. Zij heeft een missie: Stefan aan een armprothese helpen en fysiotherapie inschakelen, zodat hij weer zelfstandig kan functioneren.

EEN GELUKKIG LEVEN VOL ZEKERHEDEN VERANDERDE PLOTSKLAPS IN DRIJFZAND

We gaan weer even terug in de tijd. Naar 2002, het moment waarop Stefan op een toeristenvisum naar Nederland vertrekt omdat er in Bulgarije geen werk is. Zijn vrouw, van wie hij inmiddels gescheiden is, blijft achter in Bulgarije. Tussen de klussen door gaat hij al die jaren steeds even naar huis en daarnaast stuurt hij van tijd tot tijd geld naar het thuisfront waar in de loop der jaren zijn twee zoons geboren worden. Toen Stefan mij dit vertelde schoot hij vol. Wat ooit een gelukkig leven vol zekerheden was, veranderde plotsklaps in drijfzand waar hij maar niet uit lijkt te komen.

HET ONGEVAL

“Achteraf vraag ik me af waarom ik zo stom geweest ben om dit werk te accepteren”, aldus Stefan. Omdat hij geen Nederlands spreekt, treedt Özlem op als tolk. “Alleen maar omdat het werk voorhanden was, ik er een beetje ervaring mee had en het mij 25 euro per uur opleverde. Ik moest doeken ophangen, wat geen eenvoudig en ook nog best zwaar werk is. Dat gebeurt met een apparaat waar een touw in zit waarmee de doeken omhoog gehesen worden en waar ook een heftruck voor nodig is. Onze werktijd zat erop en mijn leidinggevende, die leermeester was van drie leerlingen, verzocht mij nog even aan zijn leerlingen te laten zien hoe je het apparaat bedient. Toen ik daar boven in de heftruck zat hoorde ik iets rakelings langs mijn oor suizen. Daar schrok ik van, dook weg en schreeuwde naar beneden dat iedereen op moest passen. Dat is het enige wat mij troost: de gedachte dat ik mogelijk het leven van drie mensen heb gered. Als ik niet had geschreeuwd, dan zouden zij ook gepakt zijn door dat touw.”

In paniek is er door iemand op een knop gedrukt, waardoor het apparaat in werking trad en zijn arm in het touw verstrikt raakte. Het

Bij Rijndam Revalidatie werd Stefan een armprothese aangemeten.

volgende moment lag hij bloedend op de grond. Zijn arm hing nog boven hem. Toen hij al dat bloed zag zette hij het in blinde paniek op een rennen totdat hij bewusteloos raakte en met een helikopter werd afgevoerd. De weer aangezette arm bleek niet meer te redden en werd toch geamputeerd. 18 dagen later mocht hij het ziekenhuis verlaten, geholpen door zijn zoon die naar Nederland was gekomen om hem de eerste dagen te helpen met wassen, aankleden en wat huishoudelijke taken.

Pas na twee maanden kreeg hij de tip om een belangenbehartiger in te schakelen. Dat werd een Turkse belangenbehartiger. Hij probeerde zo goed en zo kwaad als het ging zijn leven weer op te pakken. Een kennis wilde in ruil voor 100 euro wel als tolk mee naar de diverse gesprekken. Na enige tijd nam hij afscheid van zijn Turkse belangenbehartiger en werd een letselschade advocate ingeschakeld. Omdat zij tegen de taalbarrière aanliep en onbekend was met de cultuur schakelde zij hersteldeskundige Özlem Adsiz in. Geluk bij een ongeluk, want als Özlem ergens in gelooft, dan gaat ze door tot ze haar doel bereikt heeft.

DE BASISZAKEN REGELEN

Özlem: "Toen ik hem twee jaar geleden als cliënt ontmoette had hij na de operatie nog geen huisarts gezien. Hij had geen huisarts, want hij stond niet in de basisregistratie ingeschreven. Hij had dus ook geen spiegeltherapie gehad en geen hulp van een psycholoog. Hij had bovendien geen postadres en ook zijn boekhouding was niet op orde. Het eerste wat ik heb gedaan is de zorgverzekering en een huisarts regelen, een postadres voor thuis- en daklozen en hem helpen met zijn financiën. Ik ging met hem mee naar afspraken en we gingen aan zijn herstel werken, zowel op fysiek als emotioneel vlak. Niemand heeft Stefan bijvoorbeeld kunnen vertellen waarom hij een groot litteken op zijn rug heeft. In het operatieverslag staat niets over dat litteken. Maar het zit er wel. De littekens op zijn benen zijn gekomen door de huidtransplantatie. Maar waar dat litteken op zijn rug vandaan komt? Stefan kreeg er waanideeën door. Dacht dat zijn organen gestolen waren. Dat heb ik samen met de casemanager via een scan kunnen weerleggen, maar hij is psychisch nog steeds niet in orde. Ik hoop dat hij met een Turkse psycholoog verder komt, want hij heeft veel hulp nodig."

Stefan: "Als ik geld had gehad, had ik tolken en taxi's kunnen betalen. Maar dat geld had ik niet. Gelukkig heb ik Özlem toegewezen gekregen. Zij heeft mij in alles geholpen en is zorgzamer en behulpzamer dan ieder ander. Ze was altijd bereikbaar. Als ik vragen had, hielp zij mij. En dat doet ze nog steeds. Ze is enerzijds streng, maar ook heel lief. Als ik voor een afspraak ergens naartoe moet, rijdt ze me er naartoe. Zij is mijn tong. Zij vertelt mijn verhaal. En zij helpt mij met de praktische zaken."

En dat gaat best ver. De kleine praktische dingen kan hij niet eens. Maar ze moeten wel gebeuren. De bank-app op zijn telefoon installeren bijvoorbeeld kan hij niet, want hij heeft maar één hand en geen eenhandigheidstraining gehad. Özlem: "In het begin spraken wij elkaar iedere twee weken. Omdat ik niet meer zoveel tijd aan hem mag besteden, spreken wij elkaar nu eens in de acht weken. Daarnaast probeer ik mijn gesprekken te combineren met de afspraken die hij heeft, bijvoorbeeld bij de gemeente en Rijndam Revalidatie in het Erasmus MC, waar hij om de twee weken naartoe moest voor het aanmeten van een prothese. Ik weet het: hij heeft schadebeperkingsplicht, maar je moet niet vergeten dat het Bulgaren zijn die de taal niet spreken. Als ik hem niet ophaal, gaat hij niet, want hij weet niet hoe het openbaar vervoer werkt, spreekt de taal niet en kan geen taxi betalen. Dat zijn de praktische dingen die ik voor hem kan regelen. En die ik ga regelen."

Mijn belofte aan hem? Er komt een prothese, want hij moet iets kunnen vastpakken. Hij heeft nu een sportsok om zijn arm en iedereen zegt tegen hem dat hij net zo goed dood had kunnen zijn. Dat werkt ook niet bevorderend voor zijn herstel. Zijn arm moet versterken, maar hij heeft nog geen fysiotherapie gehad. Eén keer een afspraak niet nakomen heeft al consequenties. Daarom haal ik hem op en ga met hem mee naar afspraken. Het klinkt misschien wel heel pamparend, maar hij kent de omgeving niet en moet ook nog eens de trein en tram pakken,

wat hij nog nooit heeft gedaan. Hij spreekt de taal niet, raakt geheid verdwaald en zal in paniek raken.

Ik heb een missie: die armprothese. Dat is het enige wat ik nog kan doen. Het mooiste zou zijn als hij weer aan de slag kan, bijvoorbeeld via de sociale werkplaats, want hij heeft aangegeven heel graag weer te willen werken. De kans acht ik klein, maar vanuit de gedragscode moet ik alles doen om ervoor te zorgen dat hij weer kwaliteit van leven krijgt. De wilskracht zit erin. Nu moet hij alleen nog op weg geholpen worden."

WAAR STAAN WE NU?

Misha Leuvenink is hand- en ergotherapeut op de Erasmuslocatie van Rijndam Revalidatie. Als ergotherapeut helpt hij mensen met eenhandigheidstrainingen, het adviseren en verwerven van taakspecifieke hulpmiddelen en – als dit niet volstaat – met het aanmeten van een prothese om verschillende taken mee te kunnen uitvoeren. Voor revalidatie na een amputatie kan je bij veel zelfstandige klinieken terecht. Gaat het daarentegen om het aanmeten van een prothese, dan wordt de keuze beperkt tot de negen specialistische revalidatiecentra die Nederland rijk is. En zo is Stefan na verwijzing van de huisarts bij Rijndam Revalidatie terechtgekomen.

"IK HEB EEN MISSIE: DIE ARMPROTHESE"

"Een intake vindt altijd plaats met een heel team van artsen, maatschappelijk werk en een ergo- en fysiotherapeut", vertelt Misha. "Met elkaar willen we de hulpvraag helder krijgen door te kijken wat er aan de hand is en wat de patiënt zou willen. Vaak zie je dat mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn, moeite hebben om de hulpvraag goed verwoord te krijgen. Ik ben blij dat Özlem vanaf dag één erbij betrokken was, want daardoor is het traject heel soepel verlopen. Stefan mag zich met haar in zijn handjes knijpen, want zij heeft heel goed kunnen verwoorden waar hij tegenaan loopt."

Zij stond dicht bij hem – wat ik mooi vond – en je voelde dat ze het beste met hem voor had. Tegelijkertijd wist ze ook afstand te bewaren en objectief te kijken wat hij nodig heeft. Familie is er vaak te emotioneel bij betrokken. Mede door Özlems goede vertaling en haar gave om de hoofdzaken eruit te pikken, hebben wij snel inzichtelijk gekregen waar we Stefan mee kunnen helpen: een armprothese."

ORTHOPEDISCH INSTRUMENTMAKER

"Vervolgens zijn we samen naar een orthopedisch instrumentmaker geweest om te kijken wat er technisch mogelijk is. Toen dat helder was, we goedkeuring hadden vanuit de letselschadeverzekeraar en de financiering rond was kon de orthopedisch instrumentmaker aan de slag. Nu moeten we afwachten tot de prothese klaar is, waarna we met de training kunnen beginnen. Die gaan we zo praktisch mogelijk invliegen om hem uit te dagen om de prothese zo veel en zo goed mogelijk

Omdat thuis de muren op hem afkomen, brengt Stefan overdag veel tijd door in een Turks café.

te gebruiken. Allereerst wordt er geoefend met het om- en afdoen van de prothese. Vervolgens leren we hem om die prothese functioneel te gebruiken, want hij is bedoeld ter ondersteuning van het dagelijks leven. Op locatie kunnen we hem leren hoe je bijvoorbeeld een ei bakt, groente snijdt en iets monteert.

Omdat het gemis van een arm voor disbalans kan zorgen in iemands functioneren, zetten wij vaak fysiotherapie in. Vanwege de afstand en Özlems agenda hebben we hem naar een fysiotherapeut in zijn regio doorverwezen.

Voor ons is het wel belangrijk dat meneer in beeld blijft, want we willen niet dat de prothese in de kast belandt. Een prothese kost veel geld en het is belangrijk om te zien dat hetgeen wij geadviseerd hebben ook daadwerkelijk een goed advies is geweest. We evalueren dan ook over enige tijd en zien erop toe dat er getraind wordt met de prothese. Want hij zal aan de prothese moeten wennen, moeten leren om praktisch met de prothese om te gaan en zijn handelingen erop moeten aanpassen."

ZELFREDZAAMHEID

"Stefan heeft aangegeven dat hij zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk in het dagelijks leven wil kunnen functioneren", besluit Özlem. "Hij heeft bovendien de wens uitgesproken om weer aan het werk te gaan. We hopen dat hij met behulp van een armprothese, fysiotherapie en een psycholoog die stap kan maken, dat hij zo zelfredzaam mogelijk wordt en het dagelijks functioneren weer kan oppakken." <